

KOOPERATİFÇİLİK

KOOPERATİF NEDİR? Ortaklarının ihtiyaçlarını karşılıklı yardım, dayanışma suretiyle sağlayıp korumak amacıyla kurulan, kar değil kamusal yarar amacıyla çalışan, değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklara kooperatif denir.

Her organizasyonun şart ve koşullarına uygun olarak temsiliyet sağlayan herkes kooperatife üye olabilir. Kooperatifin yönetimine demokratik bir biçimde katılabilir ve kooperatif tarafından sunulan çeşitli hizmetlerden faydalanabilir. "Birimiz hepimiz hepimiz birimiz için" sloganıyla sembolize edilen kooperatifler, insanlar arası iş

birliği kavramından hareketle üyelerinin hayatlarını korumayı ve zenginleştirmeyi hedefler.

Kooperatiflerin hizmetleri geniş kapsamlıdır. Tarım, ormancılık, balıkçılık, satın alma, kredi, karşılıklı yardım, iş yaratma, seyahat, barınma, refah ve tıbbi bakım dahil günlük yaşamımızın tüm yönleriyle ilgilidir.

Fotoğraf: refleksgazetesi.com

Mersin Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi (MERSİNDEN KOOP) bünyesinde çalışmalar yürüten kadınların yetiştirdiği 500 bin mevsimlik çiçek, Büyükşehir Belediyesi tarafından kent park ve bahçeleri, refüjleri ile dikey bahçelerine dikiliyor. Kooperatif Başkanı Meral Seçer, kooperatifin uzun vadede birçok kadının hayatına dokunacağını, üreterek güçlenmesini sağlayacağını ve kente değer katacağını vurguladı. Çiçek üreten kadınlar, kooperatif çatısı altında yürüttükleri çalışmaların ortaya büyük bir dayanışma ortamı çıkarttığını belirtti.

KOOPERATİF İLKELERİ

1. Gönüllü ve Açık Üyelik

Kooperatifler gönüllü örgütlerdir. Hizmetlerinden faydalanacak ve ortaklık sorumluluklarını yerine getirebilecek herkese (cinsiyet, ırk, din veya politik ayırım yapmadan) açıktır. Ortaklar istedikleri zaman ortaklıktan çıkabilirler.

2. Demokratik Yönetim ve Denetim

Her üye eşit oy hakkına ve karar mekanizmalarında eşit söz hakkına sahiptir. Her ortak, kooperatife ne kadar yatırım yapmış olursa olsun bir oy hakkına sahiptir. Kadınlar ve erkekler seçilmiş temsilciler olarak ortaklıkta eşit sorumluluklara sahiptir.

3. Üye Ekonomik Katılımı

Ortaklar kooperatif için kendi kaynaklarını (para veya mal cinsinden) ortaya koyarlar. Kooperatif sermayesinin ve kaynakların kullanımına demokratik bir şekilde ve yatırımın miktarına bakılmaksızın karar verilir. Kooperatiften elde edilen gelir, ortakların koyduğu sermaye değil yaptığı iş oranında belirlenir.

4. Özerklik ve Bağımsızlık

Kooperatifler yönetsel olarak özerk, kendi kendilerine yetebilen ve ortaklarınca kontrol edilen bir yapıya sahiptir. Hükümetler dahil başka kuruluşlarla anlaşmalar yaparlarsa veya dış kaynaklardan sermaye elde ederlerse, bunu üyeleri tarafından demokratik denetimi sağlayacak ve kooperatif özerkliklerini koruyacak şartlarda yaparlar.

5. Eğitim, Öğretim ve Bilgi

Kooperatifler, üyelerine, seçilmiş temsilcilerine, yöneticilerine ve çalışanlarına kooperatiflerinin gelişimine etkili bir şekilde katkıda bulunabilmeleri için eğitim ve öğretim sağlar. Kamuoyunu- özellikle gençleri ve kanaat önderlerini- iş birliğinin doğası ve faydaları hakkında bilgilendirirler.

6. Kooperatifler Arası İş Birliği

Kooperatifler; yerel, ulusal ve uluslararası yapılar ile birlikte çalışarak ortaklarına en etkili ve güçlü şekilde hizmet vermeyi amaçlar.

7. Topluma Duyarlılık

Kooperatifler, ortakları tarafınca kabul edilmiş politikalar ve faaliyetler doğrultusunda kendi toplumları için sürdürülebilir kalkınmayı sağlamayı amaçlar.

KOOPERATİFLER

- ❖ Toplumun daha az güçlü üyelerinin çıkarlarını korumak için kullanışlı bir demokratik modeldir.
- ❖ Kooperatifler kendi kendine yardım, öz sorumluluk, demokrasi, eşitlik değerleri üzerine kuruludur.
- ❖ Kooperatifler, dayanışma esaslıdır.
- ❖ Kooperatifler, herkese açık gönüllü kuruluştur.
- ❖ Kooperatifler, üyeleri tarafından yönetilen, politikalarını belirleme ve karar alma konusunda aktif olarak katılan demokratik organizasyonlardır.

Eğitim çağındaki çocukların kooperatifçilik bilincinin artması amacıyla Esnaf, Sanatkarlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, bu yıl ilk defa resim yarışması düzenledi. Rana Küçük, yaptığı resimde kooperatifçilik ilkelerinden; ekonomik katılım, özerklik-bağımsızlık, toplum yararı, demokratik yönetim, iş birliği, eğitim-öğretim-bilgilendirme ve gönüllülük gibi konuları işleyerek İstanbul il genelinde 1. oldu.

Fotoğraf: istesob.org.tr

KOOPERATİFLER VE ŞİRKETLERİN FARKI

Bir kredi kooperatifi de banka gibi kredi verir, bir tüketici kooperatifi de market gibi müşterilerine mal satar. O halde kooperatiflerin şirketlerden farkı nedir?

KOOPERATİF

- Üyelerin örgütlülüğüyle, üyelerin faydası esas alınır.
- Temel amaç üyeleri büyük sermayeye karşı korumaktır.
- Bazı istisnalar dışında ortaklık herkese açıktır.
- Kooperatif üyeleri kooperatifle yaptığı iş oranında pay alır.
- Kararlar üyelerle birlikte ortak alınır.
- Belirleyici üyelerin emeğidir ve dayanışmasıdır.

ŞİRKET

- Sermayenin birliği ile temel hedef müşterilerdir.
- Temel amaç sermayeye daha fazla kar sağlamaktır.
- Ortaklık herkese açık değildir.
- Sermaye sahipleri hisse oranında pay alır.
- Karar hisse oranıyla belirlenir.
- Belirleyici olan sermayedir.

DÜNYADA KOOPERATİFÇİLİK

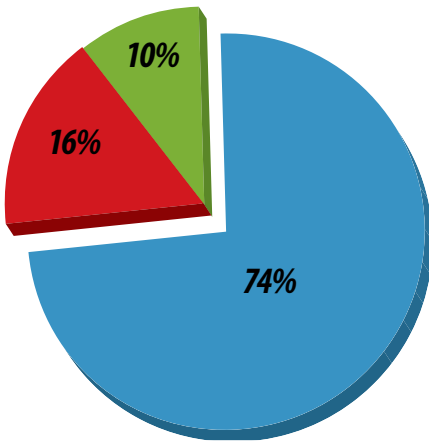
- ❖ İnsanlığın %12'sinden fazlası dünyadaki 3 milyon kooperatifin herhangi birinin parçasıdır.
- ❖ World Cooperative Monitor'a (2019) göre en büyük 300 kooperatif ve ortak, toplamda 2,034,98 milyar USD ciro elde etmiştir.
- ❖ Kooperatifler, sürdürülebilir ekonomik büyümeye ve istikrarlı, kaliteli istihdama katkıda bulunmakta, dünya genelinde büyük çoğunluğu tarımda olmak üzere 280 milyon kişiyi istihdam etmektedir, bir başka deyişle dünya istihdamının %10'unu oluşturmaktadır.
- ❖ Dünyadaki kooperatif sayısı 2,94 milyon, her türlü kooperatife üye sayısı 1.217.5 milyondur.
- ❖ -Dünya genelinde kooperatiflerin yıllık geliri, küresel gayrisafi yurtiçi hasılanın %4,3'üne eşit ve 2,98 trilyon Dolardır.
- ❖ Yeni Zelanda, Hollanda, Fransa ve Finlandiya'da ulusal gelirin %10'undan fazlası kooperatifler tarafından üretilmektedir.
- ❖ Avrupa nüfusunun %17'sinden fazlası bir kooperatifin ortağıdır.
- ❖ Kooperatif sayısına göre en geniş sektörler sanayi ve hizmetler; yıllık iş hacmine göre sıralama yapıldığında ilk sırada tarım sektörü var.
- ❖ İtalya'da tarımsal gıda sektörünün %50'si kooperatifler tarafından yönetiliyor.

TÜRKİYE'DE KOOPERATİFÇİLİK

Günümüzde Türkiye'de 30 farklı türde:

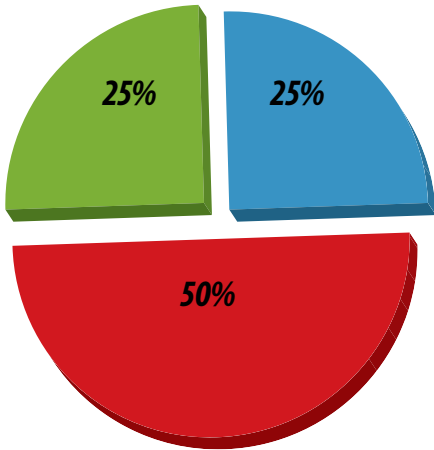
- ❖ 53.259 kooperatif, 536 birlik bulunmaktadır.
- ❖ Kooperatiflerin kayıtlı ortak sayısı 7.422.994'tür.
- ❖ Ülke nüfusumuzun yaklaşık %10'u kooperatif ortağıdır.
- ❖ Kooperatiflerden sorumlu olan 3 bakanlık vardır:
 1. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı
 2. Tarım ve Orman Bakanlığı
 3. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı

- ❖ En fazla üyeye sahip üç Birlik;
 1. 963 kooperatifle Kredi Kefalet Kooperatifler Birliği,
 2. 644 kooperatifle Taşıma Kooperatifleri Birliği,
 3. 322 kooperatifle Tarım Satış Kooperatifler Birliğidir.

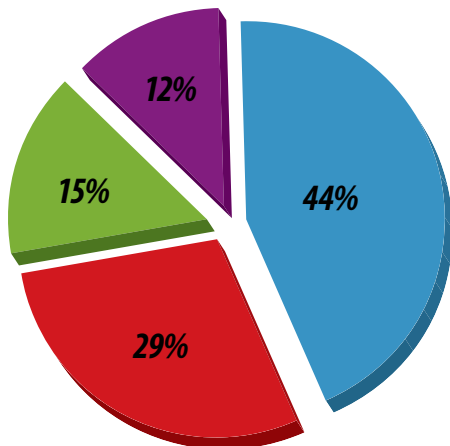
Grafik-1. Bakanlıklara göre kooperatif tür sayılarının oransal dağılımı (%)

- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı
- Tarım ve Orman Bakanlığı
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı

Grafik-2. Bakanlıklara göre kooperatif ortak sayılarının dağılımı (%)

- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı
- Tarım ve Orman Bakanlığı
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı

Grafik-3. Birlik üyesi kooperatiflerin türlere göre dağılımı.

- Kredi Kefalet Kooperatifler Birliği
- Taşıma Kooperatifleri Birliği
- Tarım Satış Kooperatifleri Birliği
- Diğer Birlikler

TÜRKİYE'DE KOOPERATİFÇİLİK

Tarım Satış Kooperatifleri 17 birlik altında örgütlenmiş olup halen 13'ü faaldir. Birliklere üye kooperatif sayısı 336, ortak sayısı toplamı 547.343'tür.

Birlik	Kooperatif Sayısı	Ortak Sayısı	Kooperatiflerin Ortalama Ortak Sayısı
Antbirlik	6	5.634	939
Çukobirlik	34	34.857	1.025
Fiskobirlik	50	215.810	4.316
Gülbirlik	6	8.928	1.488
Karadenizbirlik	19	37.319	1.964
Kozabirlik	5	3.327	665
Marmarabirlik	8	29.414	3.676
Tiftikbirlik	12	19.789	1.649
Trakyabirlik	48	44.780	933
Tariş İncir Birliği	15	3.841	256
Tariş Pamuk Birliği	44	35.603	809
Tariş Üzüm Birliği	14	10.610	757
Tariş Zeytin ve Zeytinyağı Birliği	32	23.885	746

Çizelge-4. Faal Birliklerin sayısal büyüklükleri.

Dünyanın farklı ülkelerinde Kooperatifler koronavirüs ile mücadelede neler yapıyorlar?

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), kriz dönemlerinde iş birliğinin, dayanışmanın ve ortaklaşa ilerlemenin en iyi örneklerine tanıklık ettiğimiz altını çizmektedir. Bu tip dönemlerde kooperatiflerin üyelik ve cirolarında dayanışma ekonomisinin

izlerini sürmek mümkün. 2007-2008 küresel mali krizi ve Arjantin'deki 2001 krizi sırasında ve sonrasında da durum buydu. Pandemi sürecinde de kooperatifçilik ve dayanışma bir kere daha öne çıktı.

İTALYA

İtalyan Kooperatifler Birliği, şirketleri ve sendikaları temsil eden diğer kuruluşlarla uyumlu olarak, hükümetten ekonomiye yönelik destek tedbirlerini belirlemesi yönünde bir talepte bulundu. 16 Mart'ta Bakanlar Kurulu tarafından onaylanan ve 25 milyar Euro toplam kaynak tahsis edilen bir kararname onaylandı; bunun 10 milyarı ekonomiyi desteklemeyi amaçlayan müdahaleler için olmak üzere ayrıldı.

Fotoğraf: wantedinrome.com

İtalya'da taksi kooperatifleri, Covid-19 sürecinde 65 yaş üstü yolculara ücretsiz ulaşım sağlamayı kararlaştırdı.

Kooperatifler, 65 yaşından büyüklere ücretsiz market teslimatı sunmaya başladılar. Dayanışma ağları yalnız yaşayan yaşlılara ve güçsüzlere bakım hizmetlerini devreye soktu. Farklı bölgelerden İtalyan kooperatifleri, Covid-19 virüsünün yayılmasını engelleyen ve korunma sağlayan özel kumaştan maskeler üretmeye başladı. Maskeler, uyuşturucu bağımlılığı olan, eski mahkûmlar ve göçmenler gibi yardıma muhtaç insanların kooperatifleri tarafından üretiliyor.

Fotoğraf: sosyalekonomi.org

İtalyan ve Bulgaristan kooperatiflerinin, Avrupa'daki lojistik kısıtlamalara rağmen Covid-19 ile savaşımında iş birliği yaptıklarını gösteren bir afiş.

İtalyan tüketici kooperatifleri (Coop İtalya), 2 ay boyunca 18.000 ürünün fiyatında artış yapılmayacağını açıkladı. Coop İtalya yaşlılara ve zor durumda olanlara ücretsiz olarak mal teslim etti. Ayrıca, Coop, Hong Kong'daki iştirakinden tıbbi donanım teslimatını organize etti. Bu, tam olarak orada bulunan kendi satın alma şirketi Coop East sayesinde mümkün oldu. Coop, bu kanalı kullanarak, personeli ve İtalyan kamu yetkilileri için sıhhi malzeme tedarikine başlayan ilk şirketler arasında yer alıyor.

İtalya'da pandemi önlemleri kapsamında devletin öncelikli gündeminde yer almayan eğlence sektörü çalışanları için bir kampanya başlatan Merkezi Çalışma Vakfı birkaç gün içinde 47 bin imza toplayarak üç ay içinde hükümetten sektör çalışanları için tazminat almayı başardı.

HİNDİSTAN

Hindistan'da ise sanatçı kooperatifleri 500 binden fazla maske satışı sağladı. Kooperatifler ayrıca altyapı ve geniş ağlarını topluluklar arasında katalizör olarak da kullandılar ve ihtiyaç içinde olan insanları yerel yönetimlerle buluşturdular.

İSPANYA

İspanyol kooperatifleri, tıp sektörü için 10 milyon maske üretiliyor.

Fotoğraf: www.marca.com

Bir Kooperatif futbol takımı olan Barcelona Kulübünün kaptanı Lionel Messi, (sol başta oturur vaziyette) Covid-19 ile savaşımında kullanılmak üzere oyuncuların ücretlerinden %70 kesinti yapılacağını duyurdu.

BAŞKA BİR KOOPERATİFÇİLİK MÜMKÜN

Yazar: Rıdvan TURAN - HDP Tarım Komisyonu Sözcüsü- Mersin Milletvekili

12 Eylül'ün yarattığı en büyük tahribalardan biri kuşkusuz örgütlenmenin önemine ve gereğine olan inancın zayıflatılması oldu. Dernekler, sendikalar, siyasi partiler kadar belki onlardan daha fazla bu gidişattan olumsuz anlamda etkilenen kurumlardan biri de kooperatifler oldu. Yüzbinlerce üreticinin ortağı olduğu kooperatifler kapatıldı ya da direkt siyasi iradenin emri altına alındı. Bunlar kooperatifçiliğe büyük zararlar verdi. Ancak hiçbiri, geniş kesimlerde üretilen kooperatifçilik karşıtı düşünceler kadar kooperatiflere zarar veremedi. Öyle ki 12 Eylül askeri darbesinden bu yana kooperatiflerin güvenilmezliği, başındakilerin kendi ikballerinden başka şey düşünmedikleri gibi iddialar bu alanı ideolojik olarak zayıflattı. Üreticilerin kooperatiflere şüpheyle bakmasına ve kooperatiflerden uzaklaşmalarına sebep oldu.

Şimdi kooperatifçilik alanında yeni girişimlere tanık oluyoruz. Ancak iyi niyetle başlayan çabaların azımsanmaz bir kısmı sonuç almaktan uzak bir biçimde kısa zamanda sönmüyor. Zira toplumsal dayanışma ve birlikte iş yapma kültüründen

uzak bir sosyal ortamda, son derece karmaşık mevzuatlar, idarenin direnişleri vb insanların bu işe başladığına pişman olmasına sebep oluyor.

Her ne olursa olsun şunu biliyoruz ki tarım başta olmak üzere pek çok alanda birlikte iş yapma, dayanışmayla ayakta kalma kültürünü var edemezsek alternatif bir yaşamı kurmak mümkün olmayacak. Bu sebeple önümüzdeki sorunların açığa çıkarılması, buna uygun mevzuat düzenlemelerinin yapılması ve sonuç alıcı pratiklerin çoğaltılması son derece önemlidir.

Türkiye'de kooperatifçiliğin yaşadığı çok sayıda sorun karşısında, alternatif bir kooperatifçiliğin odaklanması gereken en önemli alan, yurttaşları eşitlik, demokrasi ve katılımçılık eksenlerinde bir araya getirecek; dışlayıcı olmayan, rekabeti pekiştirmeyen bir anlayışı yerleştirecek; daha da önemlisi, kooperatiflerin piyasa içinde hızlıca dönüştükleri "işletmecilik" olgusu karşısında onların taban örgütü olduğunu yansıtacak bir anlayışa ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaca istinaden yapılacak çalışmanın ruhu özetle şunları kapsamalıdır:

- ➔ Örgütlenme özgürlüğünün önünü açmalı, idarenin bürokratik vesayeti kaldırılmalıdır.
- ➔ Yurttaşların her düzeyde eşit ve demokratik katılımını sağlamalı
- ➔ Kooperatifleri belirli ölçekte tanımlanmış toplulukların müşterek kurumu olarak tanımlamalı
- ➔ Yönetim süreçlerini demokratikleştirmeli ve katılımcı kılmalı
- ➔ Kâr amacı gütmeyi ve işletmeye dönüşmeyi teşvik eden her türlü uygulama engellenmeli
- ➔ Kooperatif kurmak, kooperatiflere ortak olmak kolaylaştırılmalı; kamu yararı esas alınmalı ve vergi yükü kısıtlanmalı;
- ➔ Kooperatif kurma süreci, demokratik ve katılımcı bir değerlendirme süreci olarak tasarlanmalı, kooperatiflerin kapsam alanları ve sorumlulukları net bir şekilde tarif edilmeli;
- ➔ Üst birliklerin kuruluş süreçleri kolaylaştırılmalı
- ➔ Kooperatifçiliğe özgü bir birim/bakanlık oluşturulmalıdır.

BAŞKA BİR KOOPERATİFÇİLİK MÜMKÜN

KOOPERATİFÇİLİKLE İLGİLİ ÖNERİLER

Yazar: Rıdvan TURAN - HDP Tarım Komisyonu Sözcüsü- Mersin Milletvekili

1 Kooperatifler demokratik özyönetimci kurumlar olmalıdır. Ancak gerek mevzuat sebebiyle gerekse iradenin tasarrufları nedeniyle kooperatifler bürokratik yapılanmalara dönüşmüştür. Oysa kooperatifler üzerinde var olan bütün merkezîyetçi, bürokratik ve antidemokratik vesayet kaldırılmalıdır. Kooperatifin ortaklarıyla ilişkisi, kooperatifin üst örgütlenmeler ile olan ilişkisi, kooperatifin iç işleyişi demokratik ilkeler planında ele alınmalı ve yeniden yapılandırılmalıdır. Seçilenlerin geri çağırılma ilkesi mevzuata konulmalıdır.

2 Kooperatifler kar amacı güden birer ticari işletme olarak değil "kamu yararı gözetilen" kuruluşlar olarak ele alınmalıdır. Bu açıdan bakıldığında vergi mevzuatında muafiyetler artırılarak çerçevesinin daha iyi çizilmesi zorunludur. Ticaret Kanunu da bu açıdan ele alınmalıdır.

3 Kooperatifler üç ayrı bakanlığın çalışma alanında ve üç ayrı mevzuatın belirleyiciliği altında faaliyet sürdürmektedirler. Bu durum yetki karmaşasına neden olurken, mevzuatı uygulamak isteyen üretici açısından da büyük zorluklara neden olmaktadır. Bu karışıklıktan çıkışın yolu bir Kooperatifler Bakanlığı'nın kurulması, mevzuatın tekleştirilerek, tüm kooperatifleri bağlayacak halde düzenlenmesidir.

4 Kooperatiflerin en önemli meselelerinden biri finans sorunudur. Kooperatifler kredi bulmakta zorlanmakta, çoğunlukla tüm varlıklarının ipotek edilmesine varan uygulamalarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Kredi kooperatifleri ise yerel tefeci kurumlara dönüşmüş durumdadır. Üst örgütlülüklerini tamamlamamış kooperatifler ise kredi bulamamaktadır. Kooperatiflerin kredi ihtiyaçlarını karşılamak için, kredi kooperatiflerinin üst örgütlenmeleri üzerinden, kooperatif biçiminde kurumsallaştırılacak bir kooperatifler bankasına ihtiyaç vardır.

5 İç işleyişin demokratikleştirilmesi için genel kurul dışında, kooperatiflerin iç işleyişini kolektif denetleyecek, karar alma mekanizmasını tesis edecek bir kooperatif meclisi tanımlanmalıdır. Kooperatif meclisi iki genel kurul arasındaki en yetkili kooperatif organı olmalıdır. Ayrıca kooperatif ortaklarının katılımına açık olacak bu meclis, genel kurulda alınan kararlara bağlı olarak, kooperatifin işleyişini güncel kılacak, kooperatif karar alma süreçleri açısından aktiveştirecek bir yapıda olmalıdır. Meclis içinden de bir yürütme kurulu seçilerek, yönetim kurulu ve yönetim kurulu başkanlığı kaldırılmalıdır. Yürütme kurulu adı üstünde iki meclis arasındaki işlerin yürütülmesi ile görevli olmalıdır.

6 Huzur hakkı kaldırılmalıdır. Resmi huzur hakkı olgusu, kooperatifleri şirketlere dönüştüren, karar alma süreçlerini bir yönetici grubun inisiyatifine terk eden ve kooperatifçiliği profesyonelleştiren bir husustur.

7 Kâr ve risturn ilkeleri düzenlenmelidir. Kooperatiflerin bir işletmeden farklı olmasını güvenceye alacak önemli bir husus, piyasa içinde rekabetçi yapısı ve kâr amacı güden yapısından kurtarılması olacaktır. Kooperatifler, bunun yerine eşit işe eşit ücret, adil ücretlendirme ve adil fiyatlandırma mekanizmaları ile tanımlanmalıdır.

8 Kooperatiflerin faaliyet alanları genişletilmelidir. Yurttaşların her alanda kooperatif kurabilmesinin önü açılmalı; bir yurttaş, faaliyet gösterdiği yahut hizmet almak istediği her alanda —farklı kooperatiflere— ortak olabilmeli; örgütlenmenin önü açılmalıdır.

9 Kooperatiflerin bir araya gelerek üst birlikler kurması önündeki engeller kaldırılmalıdır.

HDP Genel Merkez
Adres: Barbaros Mah. Büklüm Cad. No: 117 06680
Çankaya/Ankara

@HDPgenelmerkezi

www.hdp.org.tr

**HALKLARIN
DEMOKRATİK
PARTİSİ**